

Світлана Шевченко, к.психол.н., доцент
Ганна Варіна, магістр психології
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя
Україна

ТРАНСФОРМАЦІЙНА ГРА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ (НА ПРИКЛАДІ АВТОРСЬКОЇ РОЗРОБКИ-ГРИ «РОЗПРАВ КРИЛА»)

Пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку України є система освіти. В сучасному освітньому процесі відбувається перехід від традиційних до інноваційних методів та методик, пошук освітянських інновацій для вирішення поставлених перед системою освіти завдань, де психічне здоров'я, психологічне благополуччя й соціально-психологічний комфорт учасників освітнього процесу є необхідною умовою розвитку, самореалізації особистості. Особливо актуальним сьогодні є питання використання ігор в психологічній професійній діяльності як інструменту створення атмосфери комфорту, розширення простору співробітництва в освітньому середовищі.

В рамках комплексної науково-дослідної теми кафедри психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького «Психологічні засади актуалізації ресурсності та життєстійкості особистості: концептуалізація та розвиток (Psychological foundations of actualization of resource and vitality of the individual: conceptualization and development)» (№ 0121U110568) відбувається розробка авторських інноваційних особистісно-орієнтованих методик, зокрема трансформаційних психологічних ігор.

Мета роботи – теоретичне обґрунтування використання трансформаційних ігор як інноваційного психологічного інструменту в практиці освітнього процесу.

Трансформаційних ГРА - безпечний спосіб пізнання своєї особистості, пошуку відповідей на питання, проживання і зміни життєвих обставин через розкриття свого внутрішнього потенціалу, екологічний простір для побудови сприятливої міжособистісної взаємодії в освітньому середовищі. Психотерапевтична групова сторона гри дозволяє подивитися на свої стратегії поведінки в навчальному колективі і прийняття рішень збоку.

Трансформація – це завжди зміни. Гра – тип діяльності, де важливий не результат, а САМ ПРОЦЕС. Трансформаційна гра – більше ніж гра, це наше життя в маленькому форматі настільної гри. Гра – це міні-тренінг, консультація та коучінг — 3 в 1.

Ефективність трансформаційних ігор обумовлена декількома механізмами функціонування людської психіки:

1. Слово «гра» — це прийом для мозку. Виходячи з попереднього досвіду, він не сприймає гру всерйоз і тому розслабляється. Саме в такому стані особистість починає чути своє справжнє «Я».

2. Гра дозволяє подивитися з боку на себе, ситуацію, взаємини та причини певних подій. Усвідомлюючи це, особистість може запрограмувати бажаний результат і перенести це бачення в реальне життя.

3. В процесі гри особистість вчиться розпізнавати свої почуття і емоції, а значить, розуміти інших людей.

4. У колективній грі відбувається обмін знаннями та досвідом між гравцями, приходять інсайти, осяяння, і додаткові способи вирішення своїх завдань або проблем.

5. Саме в ході гри ми можемо спостерігати явища, які складно пояснити з наукової точки зору, але які, не зважаючи на це, практично працюють. Це стосується, наприклад, сліпого вибору учасником символічних карточок, які дуже точно відображають його реальну ситуацію, переміщення в певні ділянки ігрового поля у відповідності до запиту учасників, до роботи групового поля і багато іншого.

6. Гра — це своєрідний тренажер, що допомагає пройти певну проблемну ситуацію в ігровій формі, щоб потім перенести отриманий досвід в реальність.

7. Ігрове поле служить певним безпечним простором, де існує можливість перевірити різні способи або інструменти для досягнення поставлених завдань, вивчити варіанти розвитку ситуації.

Трансформаційна ГРА як психологічний інструмент виконує декілька пріоритетних функцій:

1. Соціокультурне призначення гри. Гра – найсильніший засіб соціалізації особистості, що включає в себе як соціально контрольовані процеси їх цілеспрямованого впливу на становлення особистості, засвоєння знань, духовних цінностей і норм, властивих суспільству чи групі однолітків, так і спонтанні процеси, що впливають на формування людини.

2. Функція міжнаціональної комунікації. Ігри дають можливість моделювати різні ситуації життя, шукати вихід з конфліктів, не вдаючись до агресивності, учать розмаїтості емоцій у сприйнятті всього існуючого в житті.

3. Функція самореалізації людини у грі. Це одна з основних функцій гри. Для людини гра важлива як сфера реалізації себе як особистості. Саме в цьому плані їй важливий сам процес гри, а не її результат, конкуренція чи досягнення якої-небудь мети. Процес гри – це простір для самореалізації.

4. Комунікативна гра. Гра – діяльність комунікативна, хоча за чисто ігровими правилами і конкретна. Вона вводить особистість в реальний контекст складних людських відносин.

Будь-яке ігрове суспільство – колектив, що виступає стосовно кожного гравця як організація й комунікативний початок, що має безліч комунікативних зв'язків. Якщо гра є формою спілкування людей, то поза контактами взаємодії, взаєморозуміння, взаємопоступок ніякої гри між ними бути не може.

5. Діагностична функція гри. Гра сама по собі – це особливе «поле самовираження».

6. Ігротерапевтична функція гри. Гра може й повинна бути використана для подолання різних труднощів, що виникають у людини в поведінці, у спілкуванні з оточуючими, у навчанні.

7. Функція корекції у грі. Психологічна корекція у грі відбувається природно, якщо всі учні засвоїли правила й сюжет гри, якщо кожен учасник гри добре знає не тільки свою роль, а й ролі своїх партнерів, якщо процес і мета гри їх поєднують. Корекційні ігри здатні надати допомогу учням з такою поведінкою, яка відхиляється від прийнятої норми, допомогти їм упоратися з переживаннями, що перешкоджають їхньому нормальному самопочуттю й спілкуванню з однолітками у групі.

8. Розважальна функція гри. Розвага – це потяг до різного, різноманітного. Розважальна функція гри пов'язана зі створенням певного комфорту, сприятливої атмосфери, щиросердечної радості як захисних механізмів, тобто стабілізації особистості, реалізації рівнів її домагань. Розвага в іграх – пошук. Гра має магію, здатну давати поживу фантазії, що виводить на розважальність.

Наведемо модель впливу трансформаційної гри на соціально-психологічний клімат закладу освіти (рис.1).

Параметри соціально-психологічного клімату / Вплив трансформаційної гри

Рис. 1. Модель впливу трансформаційної гри на соціально-психологічний клімат закладу освіти

Опис методики. Трансформаційна гра «Розправ крила» - це життєвий шлях в мініатюрі. Мета гри - через проходження основних етапів ігрового шляху, переживання розуміння і трансформацій на кожному з них, знайти ресурс, що дозволяє «розправити крила». В кінці кожен гравець отримує послання від гри - своєрідний стимул, ресурс, що дозволяє реалізувати себе.

Трансформаційна гра «Розправ крила» - унікальний інструмент для зміни застарілих, неконструктивних стратегій та переконань; чарівне безпечний простір для усвідомлення себе і свого життя, набуття сили, знань і досвіду для «расправлення крил» і реалізації поставлених цілей, виявлення і позбавлення від перешкод і обмежень для їх реалізації. У грі ми пропонуємо гравцям попрацювати з метафорою метелика і аналогією його циклів, кожен з яких несе свою місію. Трансформаційна психологічна гра «Розправ крила» - це подорож по яскравому та цікавому шляху, етапи якого стосуються тих чи інших періодів нашого життя. Граючи, учасники можуть підсумувати свої життєві етапи, проаналізувати поточні події і стани, помріяти і розпланувати майбутнє. Також гравці змогли попрацювати над «особистою життєвою історією» і подивитися з боку на власні стратегії і способи взаємодії з оточуючими.

В ході трансформаційної гри «Розправ крила» гравці можуть опрацювати (прокачати) кілька рівнів в цілісній структурі власної особистості:

- когнітивний рівень - гра дає можливість прокачати когнітивні процеси особистості, усвідомити наявні знання, унікальність інформації, когнітивного досвіду, які виступають в якості можливостей для того, щоб «розправити крила»;

- емоційний рівень - в процесі гри учасники переживають емоції, які дозволяють отримати і усвідомити осяяння на шляху до «розкриття крил»;

- ціннісно-мотиваційний рівень - в грі відбувається усвідомлення своїх цінностей, переконань; розуміння і прийняття зовнішніх і внутрішніх ресурсів - мотиваторів особистості;

- поведінковий рівень - гра допомагає виявити ефективні і неефективні стратегії і стереотипи поведінки, які виступають в якості обмежень на шляху до «розкриття крил» і реалізації мети;

- духовний рівень - гра дозволяє побачити сенс свого життя, зрозуміти і прийняти його послання, знайти силу для зміцнення і підтримки «крил»;

- тілесний рівень - гра дає можливість побачити своє тілесне наповнення через призму власного розуміння і ставлення до свого образу, змінити патерни поведінки відносного «тілесного Я».

Формат – індивідуальний та груповий. Тривалість гри – 2-4 години.

У набір трансформаційної гри входить:

1. Ігрове поле представляє собою 12 послідовних кроків, розділених на 4 сектори. Кожен із секторів – певний цикл, період трансформацій, який має пройти кожен гравець у пошуку відповіді на свій запит. Також на ігровому полі є ділянки – злиття кількох циклів. Це перехідні періоди у трансформації особистості. Поле гри – це поле життя, його основних етапів із завданнями та відповідями для кожного гравця. Ігровий символ (фішка) є гравцем, який рухається по полю життя, проходячи основні його періоди.

Фоном ігрового поля служить зображення крил метелика під мікроскопом, що явно чи опосередковано нагадує кінцеву мету гри - знайти і «розправити» крила.

2. 2 кубики

3. Фішки для кожного гравця (10 шт.)

4. Колода метафоричних асоціативних карток «Butterfly» (93 картки) (автори Шевченко С.В., Варіна Г.Б.)

5. Набір мотиваційних цитат (41 карта) (автори Шевченко С.В., Варіна Г.Б.)

6. Картки-обмеження (60 шт.) (автори Шевченко С.В., Варіна Г.Б.)

7. Картки «Послання метелика» (30 шт.) (автори Шевченко С.В., Варіна Г.Б.)

8. Персональні листи – путівники для кожного гравця.

Механізм трансформаційної гри «Розправ крила». Кожен гравець отримує персональні аркуші-путівники, дотримуючись яких проходить всі основні етапи гри. Фішка кожного учасника виступає як індифікатор гравця на ігровому полі.

Правила гри, які структурують та визначають взаємодію гравців (обговорюються та приймаються на початку гри):

- вибір ступеня глибини та відвертості процесу;
- говорити глибоко, але коротко, щоб гра не застрягала;
- зворотний зв'язок від інших гравців та ведучого за бажанням.

Особливості застосування. Маємо власний успішний досвід впровадження авторської трансформаційної гри «Розправ крила» (автори Шевченко С.В., Варіна Г.Б., свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 88586) в освітнє середовище. Представляючи собою певний творчий процес, трансформаційна гра ефективно працює з різними учасниками освітнього процесу — від учнів, студентів, їх батьків до педагогів, психологів та керівників закладу освіти (рис.2).

Рис.2. Фрагмент проведення трансформаційної гри «Розправ крила» із здобувачами вищої освіти

Апробація гри та адаптація інструменту до онлайн простору дозволяє ефективно організувати ігровий процес в умовах дистанційної взаємодії (рис.3.)

Рис.3. Фрагмент проведення трансформаційної гри «Розправ крила» у дистанційному форматі.

Впровадження трансформаційної гри при роботі з батьками актуалізує питання та проблеми, які є «болючими» у взаємостунках батьків з дітьми, батьки мають можливість проаналізувати свій досвід сімейного виховання, а сам процес взаємодії дає поштовх для подальшої співпраці (рис.4).

Рис. 4. Фрагмент роботи з батьками здобувачів з використанням інноваційної методики – трансформаційної гри «Розправ крила»

Впровадження у професійну діяльність спеціалістів психологічної служби закладів освіти ігрових методик, зокрема трансформаційних психологічних ігор, потребує не тільки збагачення ігровим інструментарієм, а й його апробації та адаптації до вимог окремого освітнього простору. Тому, навчання ігровим методикам як засобу надання психологічної допомоги у напрямі покращення психологічного клімату – є одним із напрямів нашої співпраці з освітніми закладами. В межах участі в науково-практичних заходах відбувається знайомство психологів з таким інноваційним інструментом з метою подальшого їх впровадження в освітній простір (рис. 5).

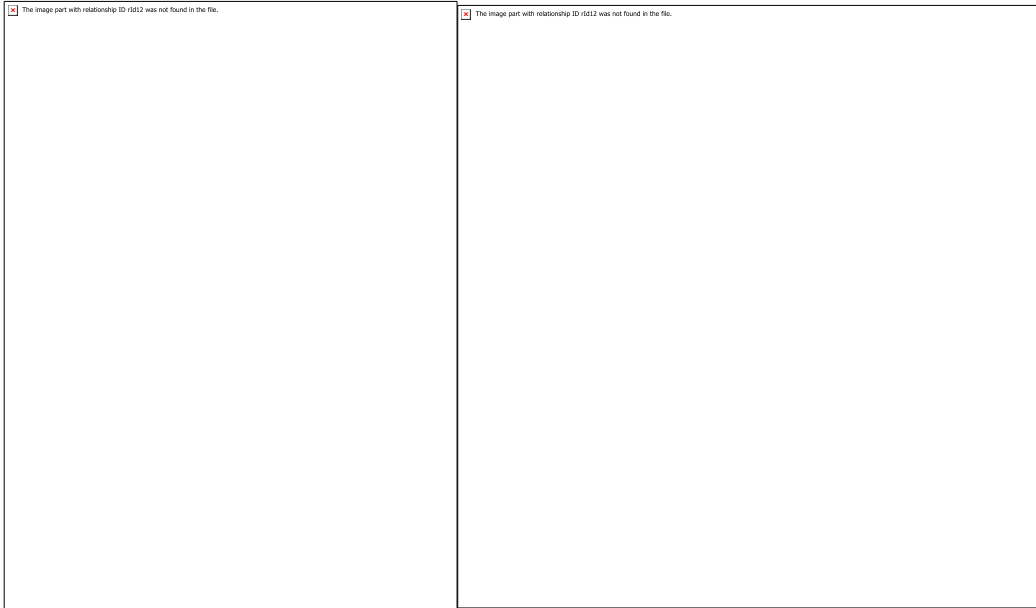

Рис.5. Презентація трансформаційної гри «Розправ крила» на Всеукраїнській конференції «АРТ-ДИВОСВІД» (для психологів, соціальних педагогів)

На постійній основі приймаємо участь в організації програми підвищення кваліфікації (експертний внесок) в «Регіональна (не) конференція для шкільних педагогів афілійований міні-EdCamp Melitopol Education Complex за темою «Саме тут...ми щасливі разом», постійно діючої педагогічної майстерні Нової української школи та інших наукових заходах з власною розробкою – трансформаційною грою «Розправ крила» (рис.6).

Рис. 6. Проведення трансформаційної гри «Розправ крила» з освітянською спільнотою

З метою підвищення психологічної компетентності педагогічних працівників, формування конструктивних способів подолання труднощів, отримання ресурсів для

розвитку та професійної самореалізації ефективним є використання ігрових методик, зокрема трансформаційних ігор (рис. 7).

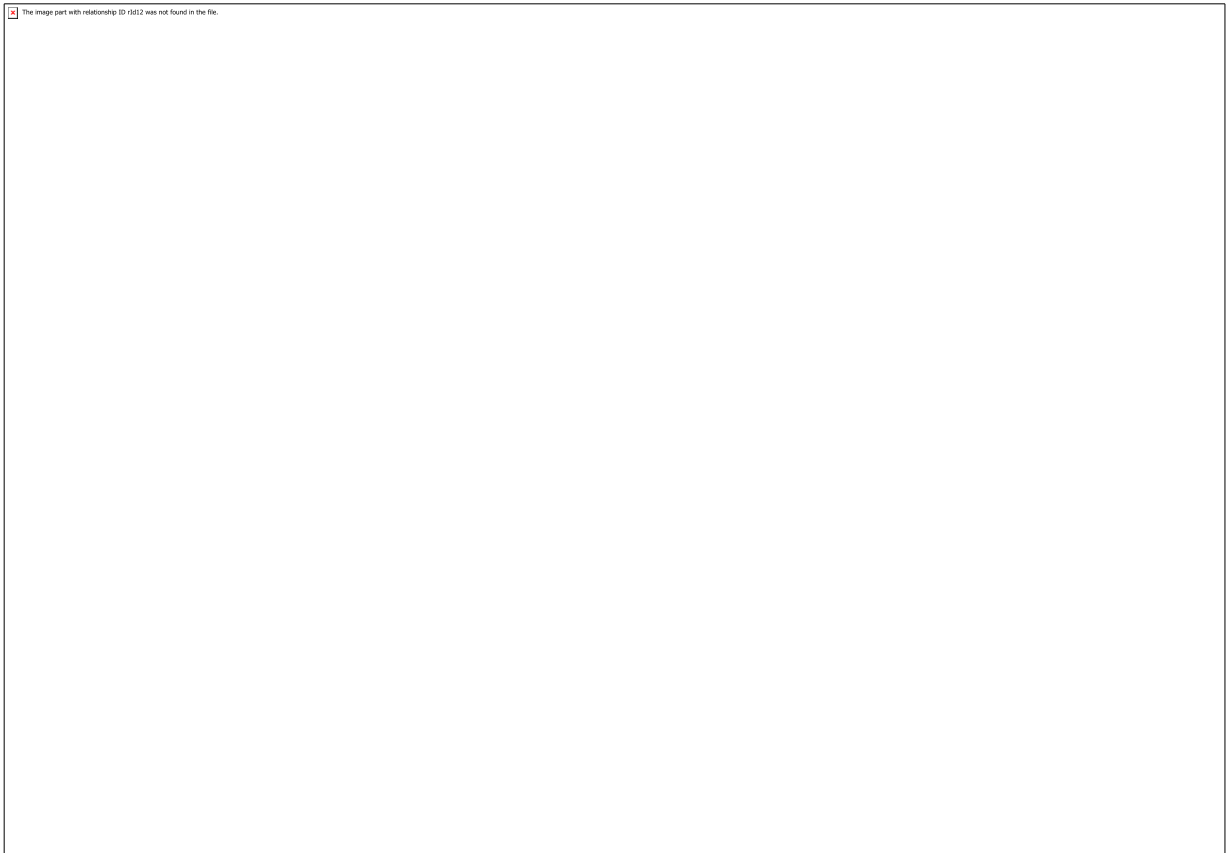

Рис.7 Фрагмент ігрової взаємодії під час трансформаційної гри «Розправ крила» з педагогічним колективом

Висновки. Ігрові методики можна розглядати як інноваційний психологічний інструмент. Ігрове середовище підвищує мотивацію до реалізації «надситуативної активності», що полягає у виході за межі відведеної ролі і продукуванні нових ідей, алгоритмів, методів оптимального вирішення поставлених завдань тощо на основі ініціативно-творчого підходу. Використання в освітньому просторі трансформаційних ігор сприяє перетворенню усіх учасників освітнього процесу на суб'єктів активної взаємодії, що створює атмосферу співпраці, творчої самореалізації та формує сприятливий клімат у закладі освіти.

Список використаної літератури:

1. Шевченко С.В., Варіна Г.Б. Метафора метелика у роботі з підструктурами особистості /С.В. Шевченко, Г.Б. Варіна // «Теорія і практика сучасної психології» – № 3. – Т.2., 2019. – С.107-110.
2. Шевченко С.В., Варіна Г.Б. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 88586 Трансформаційна психологічна гра «Розправ крила» /Укл. С.В. Шевченко. Г.Б. Варіна. Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Б. Хмельницького, 2019.